

Sacramentszondag, 22 juni 2014, Dominicuskerk Amsterdam

Gelezen: Mattheüs 14, 13-21

Arjan Broers

In mijn tas zit een boekje waarin ik af en toe iets opkrabbel. Over mijn innerlijk leven, vooral als het daar rommelig is, en ik het niet goed weet. Maar ik schrijf ook wel eens iets op dagen die zo stralend helder zijn, dat ik alles zie. Op die dagen geloof ik ook alles, trouwens.

Inzicht, daar gaat het boekje over. Bij wijze van titel staat op het schutblad: 'Over dingen die zo belangrijk zijn, dat ik ze steeds vergeet'.

Zusters en broeders,

In de katholieke traditie is het vandaag sacramentszondag. We staan stil bij de heilige eucharistie. Ik wil vandaag met u proeven van dat woord: *sacrament*. En om dat te doen begin ik bij de pastoor van Kekerdom, een dorpje bij Nijmegen, en eindig ik bij de wonderbare broodvermenigvuldiging van Jezus Christus.

Voelt u dat we meteen in een andere taal zitten? Misschien begint u te vrezen dat dit wel eens een heel roomse of heel theologische predicatie zou kunnen worden. Nou? Eerlijk?

Ik hoop het. Hou alstublieft die vrees nog even vast! Het is veel leuker om iemand te kietelen die een beetje gespannen is...

Ik beloof u dat het vreselijk ingewikkeld wordt, en veel te lang. Maar: u hoeft maar twaalf woorden te onthouden. En de rest – dat weet u eigenlijk al.

Goed. Daar gaan we.

Ik begin in Kekerdom, waar ik vorig jaar een half jaar woonde. Een dorpje van 200 huizen, in de Ooijpolder bij Nijmegen. Het enige dorp in Europa waarvan de kerk *buitendijks* staat. Als de Waal overstroomt, houden de mensen het droog, maar de kerk niet.

Zo hoort het ook, zei ik tegen de man die zich aan mij voorstelde als 'meneer pastoor', hoewel hij maar een beetje ouder is dan ik. Bij gevaar moet de kerk als eerste met de voeten in de modder staan, zei ik hem.

Meneer pastoor kon er wel om lachen. En in de maanden die volgden, zat ik vaak bij hem in de kerk. Ik zag hem voor de Mis zijn brevier bidden, ik zag hem zichzelf op de borst slaan bij de schuldbelijdenis. Ik zag hem betrokken bij de oranjefeesten, de fanfares en de schutterijen van 'zijn' dorpen.

In onze vrijzinnige kringen associëren we traditie en orthodoxie al snel met angst en rigiditeit. Daar zijn hele goede redenen voor, maar orthodoxie kent ook andere verschijningsvormen. Net zoals, overigens, er heel wat zogenaamde 'vrijzinnigen' zijn die zo star zijn geworden, dat zelfs kietelen niet meer helpt.

Meneer pastoor van Kekerdom spreekt zijn roomse geheimtaal met vroomheid, met vreugde en in vriendschap. Afgelopen carnavalszondag las hij het evangelie over de leliën van het veld en de vogelen in de lucht, een ontroerende en diepzinnige tekst. Daarna zei hij: 'Wat een prachtige lezing beste mensen, die spreekt toch eigenlijk voor zich? En bovendien: het is carnaval, dus ik preek vandaag niet. Laten we gaan staan om ons geloof te belijden!'

U ziet hem voor zich, de pastoor van Kekerdom? Goed. Dan naderen we nu de eucharistie.

Afgelopen Witte Donderdag ging ik naar zijn kerk in Millingen aan de Rijn, een groter dorp, pal aan de grens met Duitsland. In mijn innerlijk was het rommelig en verdrietig. Maar ik had me vergist in de tijd en was een half uur te laat. Het tafelgebed was al bezig en ik ging niet te communie. Nadien zat ik nog een tijdje in het zijkapelletje. Toen ik wegging, zag de pastoor me. Hij begroette me en zei: 'Ik dacht al dat ik je zag zitten! Maar je kwam niet te communie hè?' 'Dat wilde ik niet', zei ik, 'ik was te laat en ik maakte maar een deel van de Mis mee.' 'Het mag hoor', zei hij. 'Als de intentie goed is, mag het.'

Toen keek hij mij aan en zei: 'Zou je *nu* nog te communie willen?' Ja, zei ik, en hij nam me mee. Hij schoof een gordijntje open in de zijkapel, knielde en pakte een kelk uit het tabernakel, het kastje waar het brood in bewaard wordt. Hij reikte me een stukje brood aan. 'Lichaam van Christus', zei hij. Ik nam het aan en schoot vol. 'Ga hier maar even zitten', zei hij. Nadien praatten we nog even, over koetjes en kalfjes.

De eucharistie - het teken van het brood - is een nieuwe weg, die zo belangrijk is, dat we 'm steeds vergeten. Alle levende wezens kennen drie wegen om te reageren op dreiging: vechten, vluchten of bevriezen. Het meesterlijke van de eucharistie is dat Jezus ons een vierde weg biedt: midden in de dreiging van marteling en dood gaat hij aan tafel met zijn vrienden, neemt brood en wijn, dankt ervoor, zegent het en deelt zichzelf uit. 'Doet dit om mij te gedenken.'

Wat een ongelooflijk intiem gebaar.

Het kernsacrament van het christendom - *doet dit om mij te gedenken* - is niet het brood op zich. Dat is een teken dat herinnert aan een levenshouding: niet vechten, niet vluchten, niet bevriezen, maar danken en delen. Het teken is letterlijk de her-innering.

Dit teken is - laat ik het voorzichtig uitdrukken - magistraal, subliem, en blijvend fascinerend. En waarom?

Brood is in ons deel van de wereld het meest alledaagse wat er is (in Azië zouden ze rijst moeten gebruiken in de eucharistie, in Afrika en Zuid-Amerika maïsmeel). En dat meest alledaagse wordt geheiligd als je dankt en deelt en eet. Het is als het ware de incarnatie in simpele vorm: het brood, dat 'lichaam van Christus' wordt genoemd, gaat je lichaam in. Het wordt verteerd en opgenomen in wie je al bent: schepsel *en* kind van God.

Nu leven wij in een wereld van *of-of*. In onze cultuur is iets het een *of* het ander. Iets is goed *of* fout. Heilig *of* werelds. Geestelijk *of* stoffelijk. God *of* mens. En in die wereld van *of-of* gaan we eenzijdig om met dit sacrament – trouwens met elk sacrament. Zowel in de kerk als in de wereld doen we dat.

In de kerk – zeker in de katholieke kerk – wordt dat alledaagse en geheiligde brood helemaal apart gezet. Alleen een speciale categorie mensen mag het brood heiligen, in mooie kleren, met vast omschreven woorden, met mooie gebaren, daarna wordt het met grote eerbied in een prachtig kastje gezet.

Het brood wordt net zo apart gezet en geïsoleerd als Jezus zelf. Die wordt opgeheven, verheven boven alles – en zeker boven ons. Daarmee wordt de eindeloze overvloed direct weer tot schaarste gemaakt. Alsof iets of iemand alleen bijzonder is als het zeldzaam is. Alsof er niet heel veel brood is dat we kunnen heiligen. En alsof wij niet allemaal *ook* dochters en zonen van God zijn.

Dat is het ene *of*, dat van de kerk. Het andere *of* is de manier waarop de wereld – en ook veel vrijzinnige kerken – naar dit sacrament kijkt. Daar gebeurt vaak precies het omgekeerde: het is natuurlijk gewoon een stukje brood hoor, maar wel een heel mooi symbool, dat we goed moeten zijn voor elkander. En ach, je doet er niemand kwaad mee...

Eigenlijk net zoals mensen buiten de orthodoxie naar Jezus kijken: een bijzonder mens, van lang geleden. Zoals er meer bijzondere mensen zijn. Zo wordt de overvloed van God en mens tot iets gewoons gemaakt. Liefst zo gewoon mogelijk.

Maar: het sacrament is het *teken* van *en-en*. Heilig *en* werelds, geestelijk *en* stoffelijk. Het christendom zelf is in de kern steeds *en-en*: God *en* mens. Koning *en* dienaar. Macht *en* kwetsbaarheid. Het wapen: dat is vergeving. En de liefde waar we naar verlangen? Die is altijd al gegeven.

En dat is zo belangrijk, dat we het steeds weer vergeten.

De vraag is nu: *waarom* vergeten we het steeds?

Eerlijk gezegd: dat doet er niet zo toe. De vraag is: *waartoe* vergeten we? Wat is het effect ervan? Het effect van het steeds vergeten wat zo belangrijk is, is dat we telkens weer verlangen naar her-innering. Naar mensen en tekens die ons zeggen: jij bent gewild, jij bent geliefd, kom tevoorschijn, wees maar niet bang.

Daar hebben we sacramenten bij nodig. In de kerk, maar ook daarbuiten. En om dat laatste gaat het mij vandaag.

Want: het is niet genoeg om alleen te ontvangen. Het is te weinig om naar de kerk te komen als consument. Als sacramentenconsument.

Wat er echt nodig is, is dat wij zelf *en-en* gaan zien en doen. Ik bedoel: we delen hier straks brood, in Zijn naam, en eten het. Maar zeg ook thuis dank voor het eten en voor het leven. Dat geldt ook voor andere sacramenten: zeg je kinderen eens: 'Ik ben dankbaar dat jij bent gekomen'. Zeg je partner of je vrienden: 'Jij bent zegen in mijn leven'. Of: 'Er zit me iets dwars, wil je naar me luisteren?'
Doop, trouw, biecht, als je het nodig hebt!

Het lijkt heel wat, waartoe ik oproep. En dat is het ook. Het is niet gemakkelijk om van *of-of* naar *en-en* denken en doen te gaan. En het vraagt moed om te durven praten over God en hoe God in je werkt. En om zelf sacramenteel te handelen.

Maar het evangelie van vandaag, en meneer pastoor van Kekerdom trouwens ook, die stellen ons gerust. Want als de leerlingen beginnen te piepen – stuur de mensen weg om eten te kopen – zegt Jezus gewoon: geef jullie hun maar te eten. Gewoon, van wat er is.

De pastoor, op Witte Donderdag, deed dat. Hij *zag* mij, en gaf wat hij te geven had. Dat was in zijn geval een hostie. Een ander had me misschien een glimlach gegeven, of een knuffel, of een kop koffie.
En dan was *dat* sacramenteel geweest.
Ziet u het nu, de overvloed?

Nou, dat was het. Ik ben uitgekieteld.

Maar omdat we steeds weer vergeten dat we elkaars sacrament kunnen zijn, zeg ik het nogmaals, zo kort als ik kan, zoals ik aan het begin beloofde:

Zie het *en-en*.

Geef van wat je hebt.

Dan komt overvloed

Amen